

УДК 373.3.064
DOI: 10.24144/2524-0609.2021.49.187-191

Сімсвіт Інна Ігорівна

аспірантка

кафедра теорії та історії педагогіки

Київський університет імені Бориса Грінченка, м.Київ, Україна

i.korabelska.asp@kubg.edu.ua

http://orcid.org/0000-0001-7503-6196

СУТНІСТЬ ТА СТРУКТУРА ВИХОВНОГО СЕРЕДОВИЩА У КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПАРТНЕРСЬКИХ ВЗАЄМИН ПІДЛІТКІВ

Анотація. Успішне становлення партнерських взаємин підлітків відбувається завдяки дії певних умов (факторів) та елементів виховного середовища, які сприяють формуванню мотиваційно-ціннісного, когнітивного та операційно-діяльнісного компонентів розвитку особистості дітей зазначеної вікової категорії. Особливості впливу вказаного середовища мають певну специфіку, пов'язану із умовами формування його структурних складових. Завдяки дії вказаних елементів виховного середовища формуються певні вікові характеристики підлітків, необхідні для забезпечення ефективних засад партнерських взаємин, які впливатимуть на особистісний розвиток та подальший розвиток досягнень у навчанні. Зважаючи на важливість розгляду теоретичних аспектів визначення характеристик виховного середовища підлітків, яке обумовлює становлення їх партнерських взаємин, вивчення даної проблематики визнано актуальним та таким, що забезпечить розвиток наукової думки. Мета статті – систематизувати підходи щодо визначення сутності поняття та структури виховного середовища підлітків як сфери розвитку їх партнерських взаємин. Методи дослідження: метод системного підходу, який використано для систематизації положень наукових поглядів, пов'язаних із оцінюваною проблематикою; порівняльний метод, який застосовується для порівняння підходів науковців. В дослідженні представлено систематизацію підходів щодо визначення сутності поняття та структури виховного середовища підлітків, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин. Доведено, що до складу основних сутнісних ознак поняття виховного середовища підлітків, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин можна віднести: структурну ознаку (у трактуваннях авторів, переважно визначається посилення на певні складові даного феномену), результативну ознаку (акцент на напрямках впливу – стан поведінки, розвиток ціннісних переконань тощо), організаційну ознаку (вказівка на те, що суб'єкти середовища забезпечують активне сприяння розвитку певних навичок, якостей підлітків), суб'єктно орієнтовану ознаку, яка передбачає формування та розвиток виховного середовища підлітків в контексті суб'єкт-суб'єктного спрямування (гуманістичний підхід). Визначено склад умов формування даного феномену, які включають за загальними категоріями, зокрема: об'єктивні, спеціально (штучно) створені, статичні, динамічні. Сформульовано трактування досліджуваного поняття, яке ґрунтується на врахуванні переліку основних сутнісних ознак та категорій умов формування виховного середовища, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин.

Ключові слова: виховне середовище; партнерські взаємини підлітків; об'єктивні умови; спеціально (штучно) створені умови; статичні умови.

Актуальність дослідження. Ефективне становлення партнерських взаємин підлітків відбувається завдяки дії певних умов, факторів та елементів виховного середовища, які сприяють формуванню мотиваційно-ціннісного, когнітивного та операційно-діяльнісного компонентів розвитку особистості дітей зазначеної вікової категорії. Особливості впливу вказаного середовища мають певну специфіку, пов'язану із умовами формування його структурних складових. Завдяки дії вказаних елементів виховного середовища формуються певні вікові характеристики підлітків, необхідні для забезпечення ефективних засад партнерських взаємин, які впливатимуть на особистісний розвиток та подальші досягнення у навчанні. Зважаючи на важливість розгляду теоретичних аспектів визначення характеристик виховного середовища підлітків, яке обумовлює становлення їх партнерських взаємин, вивчення обраної теми дослідження вважаємо актуальним та таким, що забезпечить певний аспект розвитку наукової думки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, не вирішеної раніше частини загальної проблеми. Питання сутності поняття соціально-виховного середовища досліджувалось в роботі І.Звереві [1, с.260], в якому авторка подає його трактування, але не виокремлює структурних складових. В.Желанова [2; 3, с.92], М.Братко [4; 5], З.Ісламова [6, с.117] розкривають умови розвитку та подають трактування освітнього середовища навчального закладу. О.Лінник [7]

визначає структуру та сутність освітньо-професійного середовища навчального закладу, склад елементів даного феномену поданий із введенням складової можливостей. Л.Новікова [8], Л.Огородова [9], А.Глінський, Н.Захожа [10, с.6] визначають структуру та сутність виховного середовища закладу освіти. Незважаючи на існування наукових досліджень за даною тематикою на рівні закладів освіти, відсутній комплексний підхід щодо визначення сутності поняття та структури виховного середовища підлітків в контексті становлення їх партнерських взаємин.

Мета статті – систематизувати підходи щодо визначення сутності поняття та структури виховного середовища підлітків як сфери розвитку їх партнерських взаємин.

Методи дослідження. Для вивчення зазначеного напрямку здійснено використання системного підходу, який необхідний для систематизації положень наукових поглядів, пов'язаних із оцінюваною проблематикою, порівняльного методу, який застосовується для порівняння підходів науковців.

Виклад основного матеріалу дослідження. Проаналізуємо основні підходи щодо визначення сутності поняття та структури виховного середовища підлітків в контексті формування складових партнерських взаємин.

Дослідження категоріального апарату, пов'язаного із формуванням сутності даного поняття буде визначено через призму оцінку тракту-

вань в межах орієнту на певні сутнісні ознаки. При вивченні підходів до трактування вказаного феномену оцінюються визначення, подані як щодо виховного середовища, так і стосовно синонімічних або близьких понять, які можуть сприяти розвитку досліджуваного процесу партнерських взаємин. При встановленні підходів щодо визначення сутності даного поняття акцентується увага на поглядах авторів стосовно структурних складових виховного середовища підлітків, яке забезпечує їх партнерські відносини.

Як зазначає І.Зверева [1, с.260], соціально-виховне середовище є системою, представленою умовами життєдіяльності дитини, які забезпечують цілеспрямовану дію на стан її поведінки, свідомості для створення певних характеристики, духовно-ціннісних орієнтирів, переконань тощо. Можемо констатувати, що авторка визначає сутність даного поняття в контексті орієнту на операційно-діяльнісний (акцент на дії на поведінку) та мотиваційно-ціннісний компоненти (посилання щодо сприяння формуванню ціннісних орієнтирів). Констатуємо, що зазначене трактування визначене в контексті структурної ознаки (визначено, що цей феномен є певними умовами розвитку) та результативної ознаки (визначення напрямків впливу – стан поведінки, цінностей, переконань тощо). Варто відмітити, що у підході дослідниці немає вказівки на склад та характеристики умов розвитку виховного середовища.

М.Братко [4; 5] вивчає трактування та визначає умови формування освітнього середовища навчального закладу (на прикладі Коледжу). Хоча підхід авторки стосується характеристик та трактування сутності середовища, орієнтованого на іншу вікову групу – студентів, погляди дослідниці на загальний конструкт визначення сутності та умов розвитку даного простору є таким, що забезпечує теоретичні засади в розкритті даної проблематики. За твердженням дослідниці, освітнє середовище навчального закладу є системою, яка включає умови (можливості) та ресурсні складові (фінансові, матеріальні, організаційні, репутаційні, технологічні) для забезпечення отримання освітньої підготовки особистості, що сформувались завдяки цілеспрямованій діяльності закладу, який забезпечує виконання освітніх функцій, надає можливості особистісного, загальнокультурного розвитку студентів [5, с.11]. Визначаємо, що підхід авторки стосовно трактування зазначеного поняття поданий через призму структурної ознаки (посилання на структуру даного феномену), результативної ознаки (наслідки впливу – забезпечення особистісного, загальнокультурного розвитку осіб, які отримують освіту). Додатково потрібно відмітити, що в даному формулюванні здійснено акцент на двох компонентах партнерських взаємин, які забезпечуються завдяки сприянню з боку середовища (мотиваційно-ціннісному – посилання на те, що забезпечуються можливості особистісного росту, когнітивному – визначення, що дане середовище обумовлює освітню підготовку). Варто зауважити, що в самому трактуванні даного поняття М.Братко визначає феномен освітнього середовища як систему умов та ресурсів даного простору [5, с.11], але в іншому дослідженні авторка подає розширену структуру зазначеного поняття. В останньому передбачено, що структура освітнього середовища представлена, зокрема [4]:

– особистісним компонентом (суб'єктами освітніх процесів, взаємовідносинами та зв'язками між даними суб'єктами, пов'язаними із проявами поведінки та спілкування);

– інформаційно-змістовим компонентом (представлений освітніми і додатковими програмами, нормативною базою, якою регулюються засади освітнього процесу та взаємодії між викладачами і суб'єктами навчання);

– аксіологічно-смісловим компонентом (передбачає візію, місію, традиції, цінності, ритуали, корпоративну культуру, символи, історичні приклади розвитку випускників);

– організаційно-діяльним компонентом (складається із способів, форм, технологій, стилів взаємин, поведінки, комунікаційних відносин, в тому числі завдяки використанню соціальних мереж)

– просторово-предметним компонентом (матеріальними, технічними ресурсами, аудиторним фондом, обладнанням, інформаційними засобами, бібліотечними фондами тощо).

Слід зазначити, що в даному визначенні авторка поділяє всі структурні складові за спеціально створеними умовами розвитку середовища (інформаційно-змістовий компонент, аксіологічно-смісловий компонент, просторово-предметний (або ресурсний) компонент) та об'єктивними умовами, пов'язаними з особистісним компонентом. Як бачимо, в даній структурі не передбачено окреме виділення складової ресурсів середовища, оскільки вони віднесені до просторово-предметного компоненту. Схожий підхід до класифікації умов в розрізі орієнту на спеціально (штучно) створені та об'єктивні визначено в систематизації, наведений в дослідженні З.Ісламові [6, с.117].

Можемо відмітити, що хоча М.Братко і вказує на окрему складову виховного середовища – освітній заклад, її підхід до орієнту на структурні елементи (дві груп умов) є таким, що засвідчує характерні засади розвитку даного простору.

Відповідно до твердження О.Лінник [7], освітньо-професійним середовищем навчального закладу є багаторівневий комплекс можливостей та умов, які сприяють розвитку взаємин суб'єктів освіти, впливатимуть на формування культурно-ціннісного компоненту формування особистості в навчальному процесі. Потрібно зазначити, що вказане трактування наведено авторкою в площині орієнту на структурну сутнісну ознаку (акцент на тому, що цей феномен є комплексом складових компонентів), результативної ознаки (дія на становлення культурно-ціннісного компоненту формування особистості в навчальному процесі). Слід відмітити, що дослідниці формує власний підхід до визначення даного поняття виходячи з акцентом на мотиваційно-ціннісному компоненті (вказано на ціннісний орієнтир щодо розвитку середовища), операційно-діяльним компоненті партнерських взаємин суб'єктів навчального процесу (зазначено, що дане середовище обумовлює розвиток взаємин суб'єктів). Можемо констатувати, що О.Лінник у визначенні структури даного феномену подає його склад, який певним чином відрізняється від того, що поданий у трактуванні. А саме, якщо в трактуванні – це умови та можливості, то в представленій структурі – це склад компонентів, серед яких:

1) статичні, які мають сталий характер в умовах здійснення партнерських взаємин суб'єктів навчання, зокрема, матеріально-технічний та організаційний компоненти. Авторкою справедливо вказується, що дані компоненти не піддаються суттєвим змінам з огляду на розвитку взаємин суб'єктів освіти та під впливом змін у формуванні освітнього середовища;

2) динамічні, які піддаються трансформаціям з огляду на зміну взаємин на рівні суб'єктів партнерства, а саме: технологічний компонент (передбачає

застосування педагогом певних технологій сприяння розвитку характеристик особистості суб'єкта навчання), змістовний компонент (оснований на поєднанні ціннісних засад, смислів середовища), інформаційно-комунікативний компонент (орієнтир на рівноправні взаємини між педагогом та суб'єктом освіти на рівні суб'єкт – суб'єкт);

3) можливості, які передбачають ймовірність сприяння розвитку середовища за рахунок появи нових цінностей, смислів, сформованих на рівні суб'єкт-суб'єктної взаємодії.

На наш погляд, акцент на таких складових як визначені компоненти та можливості показує, що зазначені елементи є умовами формування становлення досліджуваного феномену, які можуть доповнити той склад факторів, які визначено в положеннях інших підходів.

Як вказує Л.Новікова [8], виховне середовище є організованим простором, що сформоване з точки зору педагогічної доцільності для суб'єктів освіти. Вказаний підхід сформовано в розрізі акценту на односторонньому орієнтирі на організаційній складовій (авторитарному впливі з боку педагога), відповідно, здійснено посилення на організаційну сутнісну ознаку зазначеного феномену. Можемо припустити, що погляди авторки стосовно потреби врахування організаційної складової (операційно-діяльнісний компонент партнерських взаємин учасників виховного процесу) є доцільним, але він має певні дискусійні аспекти щодо потреби одностороннього впливу з боку педагога. Варто зауважити, що авторитарність та односторонність впливу не відповідає сучасній концепції педагогіки, орієнтованої на максимальну гуманізацію, взаємоповагу, рівноправність за всіма компонентами виховного процесу. Відповідно, такий орієнтир не зможе забезпечити розвиток партнерських взаємин підлітків, оскільки не буде створено умов суб'єкт-суб'єктних взаємин. Потрібно відмітити, що виділена дослідницею організаційна складова (умова) може, як зазначено О. Лінник, бути віднесено до категорії статичних умов.

Згідно із твердженням Л.Огородової [9] виховне середовище дітей (класу) є: соціальною та педагогічною дійсністю, формою існування якої виступає інтегроване середовище, сукупність потенціалів, ресурсів та умов розвитку особистості і партнерства; простором, який націлений на створення ціннісно-особистісних орієнтацій суб'єктів, що мотивує їх в процесі взаємодії, співпраці та партнерства на забезпечення саморозвитку, самореалізації власних особистісних потенціалів, тобто можливостей, здібностей. Можемо відмітити, що визначений підхід сформований з огляду на структурну (подано авторське бачення структури), діяльнісну (вказівка на те, що зазначене середовище здійснює сприяння розвитку особистості) та результативну сутнісні ознаки (показано ефективність впливу з боку середовища для суб'єктів виховного процесу). Додатково відмічаємо, що авторка визначає вплив виховного середовища на основні компоненти партнерства суб'єктів, зокрема, мотиваційно-ціннісний (акцент на створенні ціннісно-особистісних орієнтацій, мотивації суб'єктів), когнітивний (посилання на розвитку всіх потенціалів, можливостей, здібностей, в тому числі рівня знань), операційно-діяльнісний (визначено, що дане середовище обумовлює забезпечення саморозвитку, самореалізації). Слід відмітити, що авторка формулює власне бачення виховного середовища в контексті гуманістичного підходу, оскільки показує, що суб'єкти виховного процесу (педагоги та суб'єкти навчання) знаходяться в умовах взаємоповаги, парт-

нерства, займаються самовдосконаленням та саморозвитком в процесі взаємодії. Потрібно зауважити, що дослідницею не виділено складу структурних складових даного феномену. Варто підкреслити доцільність акценту авторки на суб'єкт-суб'єктній взаємодії, яка забезпечується під впливом сприяння умов виховного середовища, як основи гуманізації навчання та виховання особистості підлітків.

Як вказує А.Глінський, Н.Захожа [10, с.6], виховне середовище є безліччю взаємопов'язаних педагогічних подій, організованих суб'єктами, які сприяють та приймають активну участь у формуванні особистісних якостей дітей, їх соціально-особистісних компетенцій. Можемо констатувати, що підхід авторів оснований на використанні структурної ознаки (посилання на те, що даний феномен є певною системою педагогічних подій), організаційної ознаки (вказано, що суб'єкти простору активно сприяють розвитку дітей). Визначаємо, що вказівка на те, що результат сприяння виховного середовища пов'язаний із розвитком у дітей особистісних якостей та соціально-особистісних компетенцій передбачає орієнтир на мотиваційно-ціннісний та операційно-діяльнісний компоненти партнерських взаємин підлітків. Автори висувають комплексний підхід до складу структурних складових виховного середовища, серед яких виділяють такі умови, зокрема [10, с.6–7]:

- особливості культурного, історичного, регіонального та географічного середовища. Можемо констатувати, що вказана категорія умов відноситься до середовищних умов, які також можуть вважатись статичними умовами, які не піддаються змінам;

- наявність в рамках територій закладів освіти, виховання з високим рівнем виховного потенціалу. Дану умову можна вважати суб'єктно орієнтованою і вона відноситься до категорії динамічних умов, які можуть змінюватись залежно від трансформацій інших умов;

- наявність єдиної педагогічної концепції, орієнтованої на пріоритети гуманістичних цінностей виховання, єдиної цілі діяльності, яка б поділялась всіма учасниками виховного середовища. Вказані умови можуть відноситись до категорії технологічних, які є динамічними, оскільки постійно перебувають в стадії вдосконалення;

- компетентність педагогів щодо сприяння вихованню особистісних, когнітивних та діяльнісних характеристики (орієнтир на компетентнісні умови виховного середовища). Вказана категорія умов відноситься до загальної групи динамічних умов;

- установка на розгалужену творчу взаємодію всіх суб'єктів в процесі розвитку виховного середовища (умови сприяння творчості, креативності, які мають динамічний характер).

Вважаємо, що хоча в рамках підходу авторів не враховано деяких традиційних умов категорій статичних (матеріально-технічний та організаційний компоненти) та динамічних складових (змістовний компонент), класифікація умов формування даного середовища має значну наукову цінність, оскільки передбачає низку складових, основаних на поширенні сучасного гуманізаційного орієнтиру в педагогіці.

Як вказано у положеннях дослідження В.Желанової [2], освітнім середовищем навчального закладу (у роботі авторки мається на увазі ВНЗ) є багаторівнева система, яка представлена умовами реалізації технологій навчання. Відповідно, дослідниця у характеристиці даного поняття, як і більшість авторів, здійснює акцент на структурний (посилання на те, що це певна система умов) та організаційний

ознаках (визначено, що передбачено організацію навчання) вказаного феномену. В іншому дослідженні [3, с.92] авторки визначено трактування сутності поняття рефлексивно-контекстного середовища, яке також як і освітнє розглядається з урахуванням структурної, організаційної та результативної ознаки. А саме, В.Желанова відмічає, що таке середовище є багаторівневою організованою з позицій педагогічних підходів системою, сформованою умовами та можливостями, які дають змогу реалізації професійного контексту в комплексі підготовки та освіти особистості, що здійснюють сприяння отриманню ефектів від процесів самовизначення, самодослідження та самореалізації на основі становлення рефлексивності. Також варто відмітити, що В.Желанова виокремлює широкий комплекс структурних складових (умов) розвитку освітнього середовища, серед яких виділяє, зокрема: програмно-цільові, стратегічні (організаційні умови, які мають об'єктивний та статичний характер); мотиваційні, соціальні, рефлексивні, комунікативні та технологічні (спеціально створювані, динамічні умови, які формуються в ході навчання та взаємодії) [2]. Можемо констатувати, що авторка висуває досить вичерпний перелік умов становлення досліджуваного середовища, і відмітити, що їх склад в цілому є прийнятним і для виховного середовища закладів освіти.

На підставі узагальнення положень наукових підходів нами було виокремлено основні сутнісні ознаки поняття виховного середовища підлітків, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин, серед яких виділяємо, зокрема: структурну ознаку (у трактуваннях авторів, переважно визначається посилання на певні складові даного феномену), результативну ознаку (акцент на напрямках впливу – стан поведінки, розвиток ціннісних переконань тощо), організаційну ознаку (вказівка на те, що суб'єкти середовища забезпечують активне сприяння розвитку певних навичок, якостей підлітків). Додатково, на наш погляд, слід відмітити суб'єктно орієнтовану ознаку, яка передбачає формування та розвиток виховного середовища підлітків в контексті суб'єкт-суб'єктного спрямування (гуманістичний підхід). Зважаючи на визначені сутнісні ознаки вказаного поняття спробуємо сформулювати авторське трактування даного

феномену. А саме, виховне середовища підлітків, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин – це комплекс об'єктивних, спеціально створених умов, які мають статичний і динамічний характер становлення, і забезпечують формування основних характеристик мотиваційно-ціннісного (ціннісних орієнтирів, мотивації), когнітивного (самонавчання, творча активність та креативність у отриманні, продукуванні та передаванні знань, навичок), операційно-діяльничого компонент (здатність до виконання спільних дій, самостійного планування та виконання завдань, контролю та самоконтролю, взаємодопомоги у виконанні завдань тощо). Зазначене трактування сформульовано з огляду на визначені сутнісні ознаки, компоненти партнерських взаємин підлітків, на забезпечення яких націлено формування виховного середовища.

Висновки. В дослідженні представлено систематизацію підходів щодо визначення сутності поняття та структури виховного середовища підлітків, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин. Доведено, що до складу основних сутнісних ознак поняття виховного середовища підлітків, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин можна віднести: структурну ознаку (у трактуваннях авторів, переважно визначається посилання на певні складові даного феномену), результативну ознаку (акцент на напрямках впливу – стан поведінки, розвиток ціннісних переконань тощо), організаційну ознаку (вказівка на те, що суб'єкти середовища забезпечують активне сприяння розвитку певних навичок, якостей підлітків), суб'єктно орієнтовану ознаку, яка передбачає формування та розвиток виховного середовища підлітків в контексті суб'єкт-суб'єктного спрямування (гуманістичний підхід). Визначено склад умов формування даного феномену, які включають за загальними категоріями, зокрема: об'єктивні, спеціально (штучно) створені, статичні, динамічні. Сформульовано трактування досліджуваного поняття, яке ґрунтується на врахуванні переліку основних сутнісних ознак та категорій умов формування виховного середовища, яке сприяє розвитку їх партнерських взаємин. Серед перспектив подальших наукових досліджень можна відмітити напрямки визначення характеру впливу умов формування виховного середовища на основні компоненти партнерських взаємин підлітків.

Список використаної літератури

1. Зверева І.Д. Соціальна педагогіка: мала енциклопедія. К.: Центр учбової літератури, 2008. 336 с.
2. Желанова В.В. Теорія і технологія контекстного навчання майбутнього вчителя початкових класів. Луганськ: Вид-во ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка», 2013. 482 с.
3. Желанова В.В. Рефлексивно-контекстне освітнє середовище як чинник професійної підготовки майбутнього вчителя початкових класів у ВНЗ. *Педагогічний дискурс*. 2012. Вип. 11. С.88–93.
4. Братко М.В. Структура освітнього середовища вищого навчального закладу. *Наукові записки*. 2015. Вип. 135. С.67–72.
5. Братко М.В. Управління професійною підготовкою фахівців в умовах Університетського коледжу: теоретичний аспект. *ScienceRise: Pedagogical Education*. 2016. № 7 (3). С.9–16.
6. Исламова З.И. Информатизация воспитательной среды в пространстве педуза. *Образование и наука*. 2009. № 8 (65). С.113–124.
7. Лінник О.О. Взаємодія суб'єктів педагогічного процесу в освітньо-професійному середовищі ВНЗ. *Сборник научных трудов Sworld*. 2012. № 4. С.82–90.
8. Новикова Л.И., Соколовский М.В. «Воспитательное пространство» как открытая система (Педагогика и синергетика). *Общественные науки и современность*. 1998. № 1. С.132–143.
9. Огородова Л.Н. Методологические основы развития воспитательного пространства класса: к вопросу о понятиях. *Современные проблемы науки и образования*. 2013. № 4. URL: <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:32u-NRRUS5sJ:https://www.scienceducation.ru/ru/article/view%3Fid%3D9763+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gI=ua> (дата звернення: 25.05.2021).
10. Глинский А.А., Захожая Н.Н. Феномен воспитательного пространства в современной образовательной практике. *Выхаванне і дадаткова адукацыя*. 2015. № 8. С.3–8.

References

1. Zvereva, I.D. (2008). *Sotsialna pedahohika: mala entsyklopediia* [Social pedagogy: a small encyclopedia]. Tsentr uchbovui literatury. [in Ukrainian].
2. Zhelanova, V.V. (2013). *Teoriia i tekhnolohiia kontekstnoho navchannia maibutnoho vchytelia pochatkovykh klasiv* [Theory and technology of contextual learning of future primary school teachers]. LNU im. Tarasa Shevchenka. [in Ukrainian].
3. Zhelanova, V.V. (2012). Refleksyyno-kontekstne osvittne seredovyshche yak chynnyk profesiinoi pidhotovky maibutnoho

- vchytelia pochatkovykh klasiv u VNZ [Reflexive-contextual educational environment as a factor of professional training of future primary school teachers in higher education]. *Pedahohichnyi dyskurs*, 11, 88–93. [in Ukrainian].
4. Bratko, M.V. (2015). Struktura osvitnoho seredovyscha vyshchoho navchalnoho zakladu [The structure of the educational environment of higher education]. *Naukovi zapysky*, 135, 67–72. [in Ukrainian].
 5. Bratko, M.V. (2016). Upravlinnia profesiinoiu pidhotovkoiu fakhivtsiv v umovakh Universytetskoho koledzhu: teoretychnyi aspekt [Management of professional training of specialists in the University College: theoretical aspect]. *ScienceRise: Pedagogical Education*, 7 (3), 9–16. [in Ukrainian].
 6. Islamova, Z.I. (2009). Informatizatsiya vospitatelnoy sredy v prostranstve pedvuza [Informatization of the educational environment in the space of the pedagogical university]. *Obrazovanie i nauka*, 8 (65), 113–124. [in Russian].
 7. Linnyk, O.O. (2012). Vzaiemodiia subektiv pedahohichnoho protsesu v osvitno-profesiinomu seredovyschi VNZ [Interaction of the subjects of the pedagogical process in the educational and professional environment of the university]. *Sbornik nauchnykh trudov Sworld*, 4, 82–90. [in Ukrainian].
 8. Novikova, L.I., Sokolovskiy, M.V. (1998). «Vospitatelnoe prostranstvo» kak otkryitaya sistema (Pedagogika i sinergetika) [«Educational space» as an open system (Pedagogy and synergetics)]. *Obschestvennyie nauki i sovremennost*, 1, 132–143. [in Russian].
 9. Ogorodova, L.N. (2013). Metodologicheskie osnovy razvitiya vospitatelnogo prostranstva klassa: k voprosu o ponyatiyah [Methodological foundations of the development of the educational space of the class: to the question of concepts]. *Sovremennyye problemy nauki i obrazovaniya*, 4. <https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:32u-NRRUS5sJ:https://www.science-education.ru/ru/article/view%3Fid%3D9763+&cd=1&hl=uk&ct=clnk&gl=ua>
 10. Glinskiy, A.A., Zahozhaya, N.N. (2015). Fenomen vospitatelnogo prostranstva v sovremennoy obrazovatelnoy praktike [The phenomenon of educational space in modern educational practice]. *Vyihavanne i dadatkovaya adukatsiyaya*, 8, 3–8. [in Belarus].

Стаття надійшла до редакції 21.06.2021 р.

Стаття прийнята до друку 26.06.2021 р.

Simsit Inna

PhD Student

Department of Theory and History of Pedagogy
Borys Hrinchenko Kyiv University, Kyiv, Ukraine

THE ESSENCE AND STRUCTURE OF EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN THE CONTEXT OF THE FORMATION OF PARTNERSHIPS OF ADOLESCENTS

Abstract. The successful formation of partnerships of adolescents is conditioned by certain factors and elements of educational environment, contributing to the formation of motivational-value, cognitive and operational-activity components of personality development of children of this age category. The peculiarities of the influence of this environment have a certain specificity associated with the conditions of formation of its structural components. Due to the action of these elements of the educational environment, certain age characteristics of adolescents are formed, which are necessary to ensure the effective principles of partnership, which will affect personal development and further development of academic achievement. Taking into account the importance of considering the theoretical aspects of determining the characteristics of the educational environment of adolescents, which determines the formation of their partnership, the study of this issue is considered relevant and will ensure the development of scientific thought. The purpose of the article is to systematize the approaches to defining the essence of the concept and structure of the educational environment of adolescents as a sphere of development of their partnership. Research methods applied: a systematic approach, which is used to systematize the provisions of scientific views related to the evaluated issues; comparative method used to compare the approaches of scientists. The study presents a systematization of approaches to defining the essence of the concept and structure of the educational environment of adolescents, which contributes to the development of their partnerships. It is proved that the main essential features of the concept of educational environment of adolescents, which contributes to the development of their partnerships include: structural feature (in the interpretations of the authors, mainly determined by reference to certain components of this phenomenon), performance feature (emphasis on areas of influence - behavior, development of value beliefs, etc.), organizational feature (indication that the subjects of the environment provide active assistance in the development of certain skills, qualities of adolescents), subject-oriented feature, which involves the formation and development of the educational environment of adolescents in the context of subject-subject direction (humanistic approach). The composition of the conditions for the formation of this phenomenon is determined, which include general categories, in particular: objective, specially (artificially) created, static, dynamic. The interpretation of the studied concept is formulated, which is based on taking into account the list of basic essential features and categories of conditions of formation of the educational environment, which promotes the development of their partnership.

Key words: educational environment; partnership of adolescents; objective conditions; specially (artificially) created conditions; static conditions.